

**CERTAIN CONSIDERATIONS CONCERNING THE STUDIES OF
FOLKLORE IN THE PUBLICIST WORK OF
EUGEN TODORAN**

**QUELQUES CONSIDÉRATIONS SUR LES ÉTUDES DE
FOLKLORE DANS L'ŒUVRE JOURNALISTIQUE
D'EUGEN TODORAN**

**CÂTEVA CONSIDERAȚII ASUPRA STUDIILOR DESPRE
FOLCLOR ÎN OPERA PUBLICISTICĂ A LUI
EUGEN TODORAN**

CS Dr. Viviana MILIVOIEVICI

Academia Română – Filiala Timișoara,
Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu”
B-dul Mihai Viteazu, nr. 24, Timișoara, România
E-mail: viviana.poclid@yahoo.com

Abstract

Eugen Todoran's folklore-dedicated studies and articles, published by specialized or cultural journals, started the foundation of the folklore university courses, taught during the time he was a tenured professor of folklore in the Faculty of Philology of the University of Timișoara. This article captures some significant aspects concerning this side of his complex activity of Professor Eugen Todoran, a prominent personality who had been permanently involved in the Romanian spirituality of the time.

Résumé

Les études et articles d'Eugen Todoran, consacrés au folklore, parus dans des revues spécialisées ou de culture, ont été à la base des cours universitaires de folklore soutenus pendant la période où il était professeur titulaire de la discipline du folklore à la Faculté de Philologie de l'Université de Timișoara. Cet article présente quelques aspects significatifs de cette partie de la grande activité du professeur Eugen Todoran, une personnalité connue qui a été impliquée de manière permanente dans la spiritualité roumaine de l'époque.

Rezumat

Studiile și articolele lui Eugen Todoran, dedicate folclorului, apărute în reviste specializate sau de cultură, au constituit baza cursurilor universitare de folclor, susținute în perioada în care a fost profesor titular al disciplinei de folclor din cadrul Facultății de Filologie a universității timișorene. Articolul de față surprinde câteva aspecte semnificative din această secțiune a vastei activități a profesorului Eugen Todoran, o personalitate marcantă care s-a implicat permanent în spiritualitatea românească a epocii.

Keywords: *folklore, cultural magazines, ethnic communities, Romanian popular culture, myths and traditions*

Mots-clés: *folklore, magazines culturels, communautés ethniques, culture populaire roumaine, mythes et traditions*

Cuvinte-cheie: *folclor, reviste de cultură, comunități etnice, cultură populară românească, mituri și tradiții*

„Cultura noastră folclorică e mai întâi de toate moștenire...”
(TODORAN, în „Viața românească”, 1975, nr. 5, p. 8)

Începând cu 1956, anul când Eugen Todoran și-a început activitatea didactică la Facultatea de Filologie, în calitate de lector, a colaborat și la cele mai importante periodice românești, amintind aici: „Analele Universității din Timișoara”. Seria Științe Filologice, „Amfiteatru”, „Anuar de etnologie – artă – istorie – lingvistică”, „Apostrof”, „Argeș”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Contemporanul”, „Familia”, „Jurnalul literar”, „Limbă și literatură”, „Limba și literatura română”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Pagini literare”, „Revista de istorie și teorie literară”, „România literară”, „Romanian Review”, „Rostirea românească”, „Scrisul bănățean”, „Steaua”, „Studii literare”, „Synthesis”, „Tomis”, „Transilvania”, „Tribuna”, „Vatra”, „Viața românească”, „Viața studentescă”, dar și la periodice locale: „Drapelul roșu” sau la volume periodice: „Folclor literar”.

În unele cazuri, este vorba despre cronici și recenzii la volume recent apărute, în altele de studii de filosofie, estetică, folclor, etnologie, fără a fi ocolită nici exegeza fenomenologică a marilor opere din literatura română și universală. Majoritatea studiilor și a exegezelor au intrat în componența cărților care au apărut în această etapă.

Studiile și articolele sale dedicate folclorului¹, apărute în reviste specializate sau de cultură, au constituit baza cursurilor universitare de folclor, susținute în perioada în care a fost profesor titular al disciplinei de folclor din cadrul Facultății de Filologie a universității timișorene. Ca profesor, ca om de litere, ca istoric literar, Eugen Todoran s-a implicat permanent în spiritualitatea românească a epocii. În activitatea sa de editor și de redactor, a îngrijit (împreună cu Gabriel Manolescu și apoi cu Vasile Crețu) seria de volume „Folclor literar”, 1983-1988), „Anuar de etnologie – artă – istorie – lingvistică” (1981), „Analele Universității din Timișoara”. Seria Științe filologice (1965-1985).

Folclorul a reprezentat mereu un centru de interes în cadrul unei comunități, oricât de mică ar fi aceasta. După cum afirmă Tache Papahagi, în lucrarea sa de referință, *Mic dicționar folcloric*, din 1947: „Folclorul este imaginea vie, oglinda fidelă a sufletului unui popor, oglinda în care se reflectă întreaga lume însuflețită sau neînsuflețită, reală sau închipuită, în mijlocul și sub influența

---

¹ Aceste studii și articole, notate în ordine cronologică, sunt următoarele: *Misticismul mioritic în creația culturii*, „Scânteieri”, II, 1939, nr. 1-2, p. 6-13; *Temeiurile populare ale literaturii române din Transilvania*, „Pagini literare”, IX, 1943, nr. 9-12, p. 210; *Hyperion, demonic*, „Revista Cercului Literar”, I, 1945, nr. 6-8, p. 57-75; *Reflectarea realității istorice în folclor*, „Scrisul bănățean”, IX, 1958, nr. 11, p. 68-74; *Folclorul și actualitatea*, „Scrisul bănățean”, XII, 1961, nr. 9, p. 71-76; *Timpul în basmul românesc*, „Limbă și literatură”, VI, 1962, p. 1-25; *Mitul lui Zamolxe în teatrul lui L. Blaga*, „Folclor literar”, I, 1967, p. 25-38; *Meșterul Manole, mit românesc în teatrul lui L. Blaga*, „Folclor literar”, II, 1968, p. 5-37; *Tradiția mitologică și fondul autohton în concepția lui Lucian Blaga*, „Orizont”, XIX, 1968, nr. 9, p. 16-21; *Gândirea mitică și simbolismul poetic în opera lui L. Blaga*, „Folclor literar”, III, 1972, p. 11-45; *Mitul Meșterului Manole în teatrul lui L. Blaga*, „Tribuna”, XVII, 1973, nr. 45, p. 13; *Tradiția mitologică și fondul autohton în opera lui L. Blaga*, „Viața Românească”, XXVIII, 1975, nr. 5, p. 4-8; „*Tulburarea apelor*” – „eres” folcloric în *Teatrul lui L. Blaga*, „Folclor literar”, IV, 1977, p. 23-48; *Mitul viu în arta povestirii*, „Orizont”, XXXI, 1980, nr. 45, p. 2; *Mit, filosofie, mitosofie în opera lui Lucian Blaga*, „Anuar de etnologie, artă, istorie, lingvistică”, I, Timișoara, Tipografia Universității, 1981, p. 1-25; *Preliminarii metodologice în opera folclorică a lui Mircea Eliade*, „Folclor literar”, V, Timișoara, Tipografia Universității, 1983, p. 23-36

căreia el trăiește.” (PAPAHAGI, 1979, s.v.) Sau, cum notează I. A. Candrea, în lucrarea *Grai, datini, credințe*, din 1936: „Folclorul este o sumă a interpretărilor «pe care le dă poporul fenomenelor naturii și în genere tuturor celor văzute, auzite și simțite...».” (apud. MENGHER, în PETROVICI, 2014, p. 5-6)

Fiind un bun cunoscător și, în același timp, cercetător al folclorului, Eugen Todoran scrie numeroase studii privitoare la miturile și tradițiile culturii populare românești. Analizează fondul autohton evidențiat în concepția marilor scriitori români, precum Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Ion Creangă, Mircea Eliade, Vasile Voiculescu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, dar și în conștiința populară, așa cum transpare în creațiile populare: *Miorița*, *Meșterul Manole* sau *Toma Alimoș*. Mircea Eliade, într-un studiu de-al său – *Cele două mituri ale spiritualității românești* –, afirmă: „Aceste două mituri – cel al *Meșterului Manole* și cel al *Mioriței* – sunt cu atât mai interesante cu cât românii nu pot fi numiți la modul general «mistici». Ei sunt un popor credincios, dar uman, natural, viguros, optimist, care desconsideră orice fel de frenezie și orice exaltare bolnăvicioasă a așa-numitului «misticism». Bunul simț este forma dominantă în viața spirituală a românilor.” (ELIADE, 1992, p. 41-42)

Eugen Todoran, în articolele sale despre folclor, pornește de la premisa că este imperios necesar să se știe, în primul rând, cum se reflectă realitatea istorică în creația folclorică, pentru a putea astfel determina rolul folclorului în istoria poporului nostru.

El este de părere că „folclorul, ca orice creație artistică, reflectă realitatea istorico-politică în *imagini artistice* (s. a.), considerate de estetica materialistă forme de cunoaștere a lumii obiective, tot așa de valabile ca și formele științifico-logice, deopotrivă în măsură să redea un adevăr absolut și obiectiv...” (TODORAN, în „Scrisul bănățean”, 1958, nr. 11, p. 68) Obiectivarea provine din reflectarea procesului istoric de-a lungul timpului, ce are drept consecință transformarea și evoluția societății, sprijinită pe izvoarele istorice primare, care, la rândul lor, au la bază folclorul ca document istoric. Folcloristul își concepe studiul pornind de la repere identificate în operele românești, reliefând faptul că „s-au făcut multe încercări de descoperire a mărturiilor istorice în poezia populară, identificându-se multe episoade atestate în documentele vremii.” (*Ibidem*) Însă, chiar dacă aceste creații populare abundă în istorie, „nici martorii celor mai multe din faptele amintite în ele, n-au fost mulțumiți de valoarea lor documentară” (*Ibidem*), conchide semnatarul articolului. Mărturie stau afirmațiile păstrate în documentele vremii, consemnate de oameni de seamă ai neamului românesc: Stolnicul Cantacuzino, Ion Neculce (cel care „atrăgea atenția cititorilor săi asupra valorii istorice a legendelor din *O seamă de cuvinte*: «Ce cine va vrea să le creadă, bine va fi, iar cine nu le va crede, iarăși bine va fi: cine cum îi va fi voia, așa va face. Că mulți istorici străini de alte țări nu le știu toate câte se fac într-alt pământ. Tot mai bine știu cei de loc decât cei străini, însă ce se face în viața lor, iară nu îndelungate vremi, iar istoriile cele vechi mai bine le știu istoricii, că le au scrise, iară nu auzite»” (*Ibidem*, p. 69)), Nicolae Iorga, B. P. Hasdeu, A. Philippide, N. Densușianu, D. Xenopol etc.

Concluzionând, autorul e de părere că „printr-o astfel de reflectare a realității, creația folclorică exprimă durerile și speranțele întregului popor, dezvăluie realitatea socială în toată profunzimea ei, în esența ei istorică, asemeni oricărei adevărate creații artistice. Exprimând într-o formă particulară concepția poporului despre lume și viață, ea îmbină caracterul nemijlocit al contemplării vii cu generalitatea gândirii mijlocite, abstracte. Însă, pentru că poporul în atitudinea lui față de faptele particulare ale vieții, privește întreaga desfigurare a procesului istoric, creația folclorică nu este numai o expresie realistă a conștiinței lui sociale, dar și una progresistă, de vreme ce redă într-o formă particulară adevărul vieții în continua lui mișcare și evoluție. În aceasta constă nu numai sensul folclorului de conștiință a participării poporului la istoria țării lui, ci și rolul lui activ în transformarea societății pe baza legilor istoriei. Pentru a răspunde acestei necesități etice, poporul, în creațiile lui, adaptează în permanență, actualizează categoriile tradiționale ale concepției lui de viață la aspectele concrete, particulare ale realității istorice. Cu alte cuvinte, prin caracterul dialectic al creației sale artistice, el dă producțiilor lui străvechi un conținut nou, mereu actual, în pas cu istoria.” (*Ibidem*, p. 73)

Folcloristul Eugen Todoran își bazează studiile pe ideile materialismului dialectic și istoric, afirmând că acesta reprezintă baza de la care pornește explicația științifică în ceea ce privește aprecierea valorii artistice și sociale a producțiilor folclorice. Procesul nașterii creației folclorice este înfăptuit de o întreagă comunitate, prin procedee specifice expresiei ei artistice, urmând întotdeauna un tipar străvechi ce se perpetuează în creația nouă. „Arta populară fiind o creație colectivă, – e de părere Eugen Todoran –, în studiul creației acesteia nu trebuie să plecăm de la individ la societate, ci de la societate la individ, nu de la inovație la tradiție, ci de la tradiție la inovație.” (TODOARN, în „Scrisul bănățean”, 1961, nr. 9, p. 73) Astfel că întregul proces de creație folclorică înglobează permanent cei doi factori ai actului creator, și individul, și colectivitatea.

Pe de altă parte, se poate spune că întreaga creație folclorică a unui popor se concretizează în mituri², sub formă de legende și basme, sau balade³, ele reprezentând „sâmburele” de la care întreaga cultură se formează, atât cea populară, cât și cea cultă. În concepția folcloristului Eugen Todoran, istoria joacă un rol important în creația populară, pentru că aceasta din urmă are un caracter dialectic, iar „funcțiunea socială a folclorului este cu atât mai mare cu cât el nu reflectă atât momentele imediate ale vieții, ci proiectarea acestora în cursul istoriei până acolo unde timpul se pierde în legendă, dacă prin legendă înțelegem expresia ficțiunii artistice care cuprinde sensul însuși al istoriei în toată desfășurarea ei.” (TODORAN, în „Scrisul bănățean”, 1958, nr. 11, p. 74)

Cu alte cuvinte, creația folclorică își păstrează mereu actualitatea, schimbându-se și adaptându-se în funcție de evoluția evenimentelor istorice. „Muza populară, ieșită din liniștea codrului, nu se va sfii să cânte viața nouă a poporului...” (TODORAN, în „Scrisul bănățean”, 1961, nr. 9, p. 76), notează autorul. Totodată, creația folclorică a unui popor va fi permanent într-o continuă adaptare, constituind „o producție încă vie în patrimoniul popular.” (*Ibidem*, p. 72)

Așadar, studiile dedicate folclorului completează armonios activitatea publicistică și literară a profesorului Eugen Todoran, un om cu o vastă cultură concretizată în cărțile sale transmise posterității.

---

² O definiție a miturilor o dă Eugen Todoran, într-un studiu din tinerețe: „Miturile sunt întâile manifestări ale unei culturi și desprinse din matca stilistică a unui popor, poartă pecetea determinantelor, «categoriilor ei abisale» (s. a.), iar misticismul este ecoul unui elan de nostalgie a cerului, o răscolitoare tendință de ascensiune spre zăriștea văzduhului divin ce se zbate în adâncurile acestor categorii, în învolburări baladice povestind parcă de un dor nemărginit de a contempla aspectul de cleștar al vieții pierdute în lumini de aureole către care se ridică ruga sufletului nostru pe verticala transcendentă a aspirației mioritice.” (*Misticismul mioritic în creația culturii*, „Scânteieri”, II, 1939, n. 1-2, p. 13. Semnat Eugeniu Todoran. Vezi și în volumul Eugen Todoran, *Scrieri. I. Studii și articole (1937-1956)*, Ediție critică, text stabilit, studiu introductiv, tabel cronologic, notă asupra ediției și bibliografie de Viviana Milivoievici, Prefață de Crișu Dascălu, Timișoara, Editura David Press Print, 2016, p. 51)

³ „Balada e un clocot de revoltă pierdut în fulguri de aur, țesut în pânza dorului, o troiță de flăcări în popasul către Dumnezeu.” (TODORAN, în „Scânteieri”, 1939, nr. 1-2, p. 13)

BIBLIOGRAFIE

ELIADE, Mircea, *Meșterul Manole. Studii de etnologie și mitologie*, ediție și note de Magda Ursache și Petru Ursache, studiu introductiv de Petru Ursache, Iași, Editura Junimea, 1992

PETROVICI, Sima, *Studii de folclor literar românesc din Banatul sârbesc*, Prefață de Ionela Mengher, Zrenianin, Editura ICRV, Biblioteca Folclor Bănățean, Colecția Cercetări, 2014

PAPAHAGI, Tache, *Mic dicționar folcloric*, București, Editura Minerva, 1979

TODORAN, Eugen, *Reflectarea realității istorice în folclor*, „Scrisul bănățean”, IX, 1958, nr. 11, p. 68-74

TODORAN, Eugen, *Folclorul și actualitatea*, „Scrisul bănățean”, XII, 1961, nr. 9, p. 71-76

TODORAN, Eugen, *Tradiția mitologică și fondul autohton în opera lui L. Blaga*, „Viața românească”, XXVIII, 1975, nr. 5, p. 4-8

TODORAN, Eugen, *Scrieri. I. Studii și articole (1937-1956)*, Ediție critică, text stabilit, studiu introductiv, tabel cronologic, notă asupra ediției și bibliografie de Viviana Milivoievici, Prefață de Crișu Dascălu, Timișoara, Editura David Press Print, 2016

